

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Moilanen, Sanna

Title: Monitahoisten vaatimusten keskellä : yksinhuoltajaäitien epätyypilliset työajat ja työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © 2020 Sanna Moilanen & Suomen Varhaiskasvatus ry. – Early Childhood Education

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Moilanen, S. (2020). Monitahoisten vaatimusten keskellä : yksinhuoltajaäitien epätyypilliset työajat ja työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen. *Journal of Early Childhood Education Research*, 9(2), 230-241. <https://journal.fi/jecer/article/view/114131>

Monitahoisten vaatimusten keskellä: Yksinhuoltajaäitien epätyypilliset työajat ja työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen*

Sanna Moilanen

Jyväskylän yliopisto, s-posti: sanna.k.moilanen@juu.fi

TIIVISTELMÄ: Useat Suomen mediassa viime vuosina julkaistut otsikot yhdessä kansainvälisten työn ja perhe-elämän yhteensovittamista tarkastelleiden tutkimusten kanssa ovat osoittaneet, että yksinhuoltajaäitien työ epätyypillisinä aikoina, esimerkiksi iltaisin, öisin ja viikonloppuisin, voi vahvistaa perheiden arjessaan kohtaamia haasteita. Äitien vuorotyö sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteet voivat heijastua kielteisesti myös lapsen hyvinvointiin. Vaikka Suomessa naisten epätyypilliset työajat ovat yleisiä, tutkimustietoa yksinhuoltajaäitien kokemuksista ei ole juuri ollut saatavilla. Väitöskirjatutkimukseni kysyikin, kuinka yksinhuoltajaäidit Suomessa, Alankomaissa ja Isossa-Britanniassa kokevat työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen silloin, kun äidit työskentelevät epätyypillisinä aikoina. Nämä kolme maata valittiin tutkimukseen, koska ne eroavat toisistaan muun muassa niin varhaiskasvatusjärjestelmien kuin myös äitien työaikakulttuurin osalta. Tulokset paljastivat, että yksinhuoltajaäidit kaikissa kolmessa maassa kokivat epätyypilliset työajat ensisijaisesti haasteena työn ja perhe-elämän yhteensovittamiselle. Sosiaalipoliittiset ratkaisut ja yhteiskunnalliset palvelut ovatkin ratkaisevia yksinhuoltajaperheiden arjen sujuvuuden ja epätyypillistä työaikaa tekevien äitien ja lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Asiasanat: yksinhuoltajaäidit, epätyypillinen työaika, työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen, vertaileva tutkimus

ABSTRACT: News headlines recently published in the Finnish media together with international work-family research have indicated that lone mothers' work during non-standard hours, for example, during evenings, nights, and weekends have the potential to intensify the challenges these families encounter in their everyday life. Mothers' shift work, for instance, along with the experienced challenges with work-family reconciliation can further negatively affect child wellbeing. Although in Finland, shift work is relatively common among employed women, there has been

little research on the experiences of lone mothers with regard to non-standard work hours. My doctoral study examined how lone mothers in Finland, the Netherlands, and the United Kingdom experience the reconciliation of work and family life when the mothers work during non-standard hours. These countries were chosen because they are characterized by different childcare service provisions and maternal work hour cultures. The results showed that lone mothers across the three countries, experienced non-standard work hours primarily as a challenge in terms of work-family reconciliation. In light of these findings, policy attention should be paid to facilitating the reconciliation of work during non-standard hours and family life in lone-mother families that could also benefit the wellbeing of lone mothers and their children.

Keywords: lone mothers, non-standard work hours, work-family reconciliation, comparative study

*** Tämä artikkeli kuuluu JECER-lehden vertaisarvioimattomiin kirjoituksiin.**

Miten ¹ vuorotyö vaikuttaa perhe-elämään? Näin kysyi iltapäivälehti Ilta-Sanomat lukijoiltaan syyskuussa 2013. Kyselyyn vastanneet lukijat toivat esiin niin vuorotyön haasteita kuin myös niiden myönteisiä puolia. Otsikko oli kuitenkin iltapäivälehtien tyyllille uskollinen ja selkeä: *"Lapset kärsivät – vanhemmat ovat harvoin yhtä aikaa kotona."* Näin vuorotyö vaikuttaa perheeseen! (2013).

Ilta-Sanomien otsikossa mainittua vuorotyötä sekä esimerkiksi iltoihin, öihin ja viikonloppuihin ajoittuvia työaikoja voidaan luonnehtia epätyypillisiksi työajoiksi (Presser, 2003). Nämä työajat siis ajoittuvat päiväsaikaan ja arkipäiviin ajoittuvien työaikojen, eli niin sanottujen toimistotyöaikojen ulkopuolelle.

Vuoden 2013 jälkeen Suomessa otsikoita vanhempien vuorotyön ja epätyypillisten työaikojen vaikutuksista perhe-elämään on julkaistu tasaiseen tahtiin. Uutisointi ja julkinen keskustelu aiheen tiimoilta ovat suurelta osin mukailleet Ilta-Sanomien vuonna 2013 julkaisemaa otsikkoa. Niin Helsingin Sanomat kuin Yle ovat otsikoissaan kuvanneet vanhempien vuorotyötä ensisijaisesti lapsiperheen arkea hankaloittavana tekijänä sekä mahdollisena riskitekijänä työntekijöiden terveydelle: *Vuorotyö tuo painetta lapsiperheiden elämään* (Kekkonen, Rönkä, & Laakso, 2014); *24/7-yhteiskunta teettää yhä enemmän töitä poikkeuksellisina aikoina – "On henkisesti raskaampaa tehdä yötä"* (Vesalainen, 2018).

¹ Artikkelin perustuu Sanna Moilasan väitöskirjan Lectio praecursoriaan Jyväskylän yliopistossa 21.9.2019.

Uutisointi ja julkinen keskustelu vanhempien vuorotyöstä jatkuu ja edelleen otsikoista välittyvä ensisijaisesti näkemys vanhempien vuorotyöstä riskinä lasten hyvinvoinnille. Niin ainakin tämä Helsingin Sanomissa julkaistun mielipidekirjoituksen otsikko antaa ymmärtää: *Vanhempien vuorotyöstä kärsivät etenkin pienet koululaiset* (Rönkä & Sevón, 2019). Myös huomiota herättävämpiä otsikoita on nähty. Yhtenä esimerkkinä Helsingin Sanomissa julkaistu otsikko 12-vuotiaasta Kaaposta: *Kaapo Servomaa, 12, syö nuudeleita kotona, kun äiti tekee iltavuoroa sairaalassa – HS:n kysely tuo esiin vuorotyötä tekevien lasten vanhempien huolen ja rakkauden* (Pajuriutta, 2019). Kaapo syö valmisruokaa kotona, kun äiti on illan töissä. Kaapon isästä ei sanomalehtijutussa ole mainintaa. Herää kysymys, onko Kaapon äiti yksinhuoltaja.

Myös Aamulehti julkaisi mielipidekirjoituksen, joka tällä kertaa selkeästi jo otsikkotasolla kytkeytyi yksinhuoltajien työelämässä kohtaamiin haasteisiin: *Yksinhuoltajalla on haasteita työelämässä – Lapsiystävälliset työpaikat ovat vetovoimatekijä* (Nurmela, 2019). Vaikka otsikosta ei käy ilmi, mielipidekirjoituksessa korostui vahvasti vuorotyön ja perhe-elämän yhteensovittamisen haastavuus yksinhuoltajaperheissä. Lisäksi Helsingin Sanomat uutisoi niukkuuskyselyn tuloksista, jotka nostivat esiin yksinhuoltajavanhempien haastavan arjen: *Yksinhuoltajien suuri epätoivo nousi esiin HS:n niukkuuskyselyssä – yhteiskunnan palveluissa on kohtuuttomia epäkohtia, jotka pitäisi korjata, sanoo perhejärjestön johtaja* (Valtavaara, 2019). Uutisessa tuotiin jälleen esiin ilta- ja yötyön tekemisen mahdottomuus yksinhuoltajaperheessä. Mahdottoman yötyön ajatuksesta tekee se, ettei esimerkiksi pieniä kouluikäisiä lapsia voi jättää yksin yöksi kotiin. Julkista keskustelua onkin herättänyt kysymys siitä, miten pienen kouluikäisen lapsen hoito voitaisiin järjestää koulutuntien ulkopuolella, kun yksinhuoltajavanhempi on töissä iltaisin tai öisin.

Edellä esitetyt ja monet muut vuosien varrella niin sanoma- kuin iltapäivälehdissä ja muualla mediassa julkaistut otsikot vanhempien vuorotyöstä ovat selkeästi piirtäneet kuvaa epätyypillisistä työajoista haasteena perhe-elämälle. Kuten otsikot, myös monet työn ja perhe-elämän yhteensovittamista tarkastelleet tutkimukset ovat osoittaneet, että vanhempien työ epätyypillisinä aikoina voi vahvistaa perheiden arjessaan kohtaamia haasteita. Tutkimusten mukaan haasteet liittyvät esimerkiksi lastenhoidon järjestämiseen (esim. Hepburn, 2018; Verhoef, Tammelin, May, Rönkä, & Roeters, 2016) sekä siihen, kuinka vanhempien aika riittää työ- ja perhe-elämään kytkeytyvien vastuiden ja velvollisuuksien hoitamiseen (esim. Baxter & Alexander, 2008; Tammelin, Malinen, Rönkä, & Verhoef, 2017). Lisäksi tutkimusten perusteella tiedetään, että epätyypilliset työajat mahdollisesti rasittavat työntekijöiden terveyttä ja hyvinvointia (esim. Jamal, 2004).

Tutkimukset ovat esittäneet vanhempien työn ja työaikojen heijastuvan myös lapsen hyvinvointiin. Etenkin vuorotyön vaihteleva rytmi sekä äitien kokemus työn ja perhe-elämän yhteensovittamisesta aiheutuva aikapaine voivat esimerkiksi vaikeuttaa rutiinien ylläpitoa perheen arjessa (esim. Rönkä, Turja, Malinen, Tammelin, & Kekkonen, 2019). Huolestuttavan näistä tutkimustuloksista tekee se seikka, että rutiinien, kuten yhteisten aterioiden tai perheen kesken vietetyn ajan on osoitettu olevan tärkeitä hyvinvoinnin tukipilareita etenkin pienten lasten arjessa (Strazdins, Korda, Lim, Broom, & D'Souza, 2004). Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteet voivat myös rasittaa äidin terveyttä (Mauno, Kinnunen, & Rantanen, 2011), joka voi tutkimusten mukaan johtaa kielteiseen äidin ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä edelleen esimerkiksi lapsen käyttäytymisen ongelmiin (esim. Gassman-Pines, 2011).

Vaikka suuri osa lehtiotsikoista ja tutkimuksista on korostanut vanhempien epätyypillisiä työaikoja haasteena perhe-elämälle, on tärkeää huomata, etteivät kaikki vanhemmat koe epätyypillisiä työaikoja haasteellisiksi. Joissain perheissä epätyypilliset työajat voivat myös helpottaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista (Haddock, Schindler Zimmerman, Ziemba, & Lyness, 2006; Lleras, 2008). Yksinhuoltajaäitien perheissä esimerkiksi iltavuoroon menevä äiti voi aamulla lähettää tai saattaa lapsen kouluun. Aikaista aamuvuoroa tai yövuoroa tekevä äiti taas on kotona iltapäivällä vastaanottamassa lasta koulusta. Lisäksi vuorotyötä seuraavat vapaat mahdollistavat kotona vietettävät vapaapäivät myös arkisin. Tällöin pientä lasta ei tarvitse vielä vuoropäiväkotiin, vaan äiti ja lapsi voivat viettää aikaa yhdessä.

Kuinka yleisiä epätyypilliset työajat sitten ovat? Iltoihin, öihin ja viikonloppuihin ajoittuvat työajat eivät ole uusi ilmiö, koska esimerkiksi teollisuus- ja hoitoaloilla on jo kauan työskennelty kaikkina vuorokauden aikoina; tästä huolimatta epätyypilliset työajat ovat tulleet aiempaa laajemmin osaksi muitakin ammattialoja (Statham & Mooney, 2003). Epätyypilliset työajat ovat muun muassa teknologisen kehityksen, globaalien markkinoiden ja ympärivuorokautisen palvelutarpeen synnyttämän 24/7-talouden tunnusomaisia piirteitä (esim. Alves, Bouquin, & Poças, 2007; Glorieux, Mestdag & Minnen, 2008; Presser, 2003). Naisvaltaisista aloista hoitoalalla sekä monilla eri palvelualoilla työskennellään usein epätyypillisinä aikoina (Parent-Thirion, Fernández, Hurley, & Vermeulen, 2007). Esimerkiksi siivousalalla, matkailu- ja ravitsemisalalla sekä kaupan alalla työskennellään eri vuorokauden aikoina ja kaikkina viikonpäivinä. Suomessa vuonna 2016 voimaan astunut kauppojen aukioloaikojen vapauttaminen venytti muun muassa monien suurten markettien aukioloajat lähelle puoltayötä. Kauppojen lisäksi myös ympäri vuorokauden auki olevat huoltoasemat työllistävät työntekijöitä vuorokauden kaikkina aikoina.

Tällä hetkellä Suomessa useampi kuin joka neljäs työssäkäyvä nainen työskentelee vuorotyössä (Eurostat, 2018). On mahdollista, että tulevaisuudessa luku tulee kasvamaan esimerkiksi hoitoalalla, kun väestömme ikääntyessä lähihoitajia tarvitaan nykyistä enemmän. Hoito- ja palvelualoilla tehtävän vuorotyön lisäksi myös esimerkiksi säännölliset ylityöt ja matkatyöt voidaan lukea epätyypilliseksi työajaksi (esim. Green & McIntosh, 2001; Moen, Lam, Ammons, & Kelly, 2013). Näin ollen epätyypillistä työaikaa tekevät niin matalammin kuin korkeamminkin koulutetut naiset.

Naisten epätyypillisten työaikojen yleisyydestä huolimatta tutkimusta aiheesta on Suomessa tehty huomattavan vähän. Lisäksi Euroopassa aihetta tarkastelleet tutkimukset ovat selvittäneet ilmiötä lähes yksinomaan kahden vanhemman perheissä (esim. Tammelin ym., 2017; Verhoef, Roeters, & Van der Lippe, 2016). Kuitenkin esimerkiksi Yhdysvalloissa tehdyt tutkimukset (esim. Ciabattari, 2007; Hepburn, 2018) ovat paljastaneet, että yksinhuoltajaäidit ovat erityisen haavoittuvia epätyypillisten työaikojen vaikutuksille, koska yksinhuoltajaäidit ovat usein pääasiallisessa vastuussa työn ja perhe-elämän yhteensovittamisesta. Lisäksi yksinhuoltajaäideillä on usein kahden vanhemman perheitä heikompi taloudellinen tilanne ja myös aikaresursseja on vähemmän (Gornick, 2018). Merkittävää kuitenkin on, että vaikka esimerkiksi Suomessa otsikoita vanhempien vuorotyöstä, perhe-elämästä ja lasten hyvinvoinnista on julkaistu viime vuosina tasaiseen tahtiin, ei tieteellistä tutkimustietoa yksinhuoltajaäitien kokemuksista juuri ole ollut saatavilla – ennen kuin nyt.

Väitöskirjatutkimukseni (Moilanen, 2019) kiinnittyy tähän ajankohtaiseen aiheeseen kysymällä, kuinka yksinhuoltajaäidit Suomessa, Alankomaissa ja Isossa-Britanniassa kokevat työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen silloin, kun äidit työskentelevät epätyypillisinä aikoina. Tähän tutkimusongelmaan haettiin vastausta kolmen osatutkimuksen avulla. Kahdessa osatutkimuksessa yksinhuoltajaäitien kokemuksia verrattiin myös kahden vanhemman perheissä elävien äitien kokemuksiin. Väitöskirjatutkimukseni on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Perheet 24/7 -konsortiohanketta (Lasten sosio-emotionaalinen hyvinvointi ja perheen arki 24/7 taloudessa), jossa tarkastellaan vanhempien epätyypillisten työaikojen heijastumista muun muassa perhe-elämään ja lasten hyvinvointiin kolmessa Euroopan maassa.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisella viitataan väitöskirjatutkimuksessani (Moilanen, 2019) siihen, kuinka äidit onnistuvat sovittamaan yhteen samanaikaiset työhön ja perhe-elämään liittyvät vaatimukset ja vastuut sekä näihin elämänalueisiin kytkeytyvät rooliodotukset. Tutkimukseni lähteekin liikkeelle siitä ajatuksesta, että epätyypillisinä aikoina työskennellessään yksinhuoltajaäidit sovittavat yhteen työhön ja perhe-elämään liittyvä vastuuta monitahoisten ja ristiriitaistenkin vaatimusten ja odotusten keskellä. Yksinhuoltajaäiteinä he ovat pääasiallisessa vastuussa lastensa

hoidosta, kasvattamisesta ja hyvinvoinnista. Lisäksi yksinhuoltajaäitien voidaan nähdä rikkovan länsimaissa vallalla olevaa kulttuurista ymmärrystä hyvästä äidistä, koska kahden vanhemman perheet nähdään lapsen kehitystä ja hyvinvointia parhaiten tukevana kasvuympäristönä (esim. May, 2011; Thane, 2011). Tämän takia yksinhuoltajuuteen kytkeytyy yhä tänäkin päivänä tietynlainen ongelmallisuus (Forssén, Haataja, & Hakovirta, 2009; May, 2011). Työntekijärooleissaan äitien tulee ottaa pääasiallinen vastuu sekä työhön että työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen kytkeytyvistä velvollisuuksista ja vastuista. Samaan aikaan heidän odotetaan asettavan lapsensa tarpeet etusijalle ja turvaavan lastensa hyvinvoinnin (Ribbens McCarthy, Edwards, & Gillie, 2000). Työntekijöinä äitien odotetaan myös työskentelevän epätyypillisinä aikoina, joka voidaan ajatella lisäpalasena työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen palapelissä.

Suomi, Alankomaat ja Iso-Britannia valittiin mukaan väitöskirjatutkimukseen, koska ne edustavat erilaisia hyvinvointivaltioita. Tarkoituksena oli selvittää, kytkeytyvätkö yksinhuoltajaäitien kokemukset työn ja perhe-elämän yhteensovittamisesta näiden kolmen hyvinvointiyhteiskunnan rakenteisiin, kuten työn ja perhe-elämän yhteensovittamista edistäviin poliittisiin linjauksiin. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, kuinka äitien kokemuksiin mahdollisesti heijastuu eri maissa vallitseva kulttuurinen ymmärrys hyvästä äitiydestä ja lapsen parhaasta.

Esimerkiksi meillä Suomessa naiset työskentelevät usein kokopäiväisesti, kun taas Isossa-Britanniassa ja erityisesti Alankomaissa naisten osa-aikatyö on merkittävästi yleisempää (Eurostat, 2018). Tutkimustiedon valossa tiedämme äitien osa-aikatyön helpottavan työn ja perhe-elämän yhteensovittamista (esim. Roeters & Craig, 2014; Strandh & Nordenmark, 2006). Samaan aikaan osa-aikatyö voi kuitenkin rankaista taloudellisesti etenkin yksinhuoltajaäitejä, kun työtä tehdään pienemmällä korvauksella (esim. Cousins & Tang, 2004; McGinnity & McManus, 2007).

Kun ajatellaan epätyypillisinä aikoina työskenteleviä äitejä ja tarjolla olevia lastenhoitovaihtoehtoja, Suomen varhaiskasvatusjärjestelmää voidaan kuvata kahden muun maan järjestelmään verrattuna edistyneemmäksi. Suomen Varhaiskasvatuslaissa (540/2018 § 13) on säädetty vuorohoidon järjestämisestä siten, että vuorohoitoa tulee järjestää alle kouluikäiselle lapselle, joka tarvitsee sitä esimerkiksi vanhemman työssäkäynnin vuoksi mihin vuorokauden aikaan tahansa. Alankomaissa ja Isossa-Britanniassa taas julkisesti tuettua ja järjestettyä varhaiskasvatusta on saatavilla rajoitetusti, useimmiten vain osa-aikaisesti päiväaikaan ja arkena (esim. Harding & Cottell, 2018; Plantenga & Remery, 2009). Suomessa vuorohoito siis mahdollistaa pienten lasten yksinhuoltajaäitien kokopäivätyön myös epätyypillisinä aikoina ja täten auttaa turvaamaan perheen taloudellisen tilanteen. Lisäksi vuorohoito tarjoaa lapselle

turvallisen hoitoympäristön (Peltoperä, Turja, Vehkakoski, Poikonen, & Laakso, 2018). Vuorohoidon kaltaisen palvelun puuttuessa yksinhuoltajaäidit Alankomaissa ja Isossa-Britanniassa luottavat todennäköisesti suomalaisia äitejä useammin esimerkiksi sukulaisten tai ystävien tarjoamaan lastenhoitoapuun (esim. Bakker & Karsten, 2013; Kazimirski, Smith, Butt, Ireland, & Lloyd, 2008). Tämä lastenhoitoratkaisu on linjassaan maiden kulttuurisen ilmapiirin kanssa, joka korostaa äitien, tai ainakin sukulaisten, tarjoaman hoivan ensisijaisuutta institutionaalisen hoidon sijaan iltaisin, öisin ja viikonloppuisin (esim. Bünning & Pollman-Schultz, 2016; Statham & Mooney, 2003). Näin sukulaisten tarjoama lastenhoitoapu voi tukea niin äitien hoivapreferenssejä kuin myös työn ja perhe-elämän yhteensovittamista.

Kuten huomaamme, kolme tutkimusmaata eroavat toisistaan muun muassa niin varhaiskasvatusjärjestelmien kuin äitien työaikakulttuurienkin osalta. Nämä erot tekivät kiinnostavaksi tutkia, kuinka yksinhuoltajaäidit näissä eri maissa pystyvät sovittamaan yhteen työhön ja perhe-elämään kytkeytyvät vaatimukset epätyypillisinä aikoina työskennellessään. Yksi merkittävä yhtäläisyys kolmen maan väliltä kuitenkin löytyy: Missään maassa ei kunnilla tai muilla tahoilla ole lakisääteistä velvollisuutta järjestää hoitoa kouluikäisille lapsille koulutuntien ulkopuolella (Plantenga & Remery, 2013).

Väitöskirjatutkimukseni (Moilanen, 2019) osoitti, että yksinhuoltajaäidit Suomessa, Alankomaissa ja Isossa-Britanniassa kokevat epätyypilliset työajat ensisijaisesti haasteena työn ja perhe-elämän yhteensovittamiselle. Työajat asettivat haasteita niin lastenhoidon järjestämiselle kuin myös äitien ajan riittävyydelle. Äideistä tuntui, ettei heillä epätyypillisinä aikoina työskennellessään ole tarpeeksi aikaa lapsille tai kotitöille. Osa koki myös vaikeana sen, etteivät he voi olla läsnä lapsilleen iltaisin, viikonloppuisin tai öisin, jotka on perinteisesti nähty perheen kanssa kotona vietettävänä aikana (ks. Daly, 2001). Lisäksi monet, etenkin vuorotyötä tekevät suomalaiset yksinhuoltajaäidit olivat huolissaan pienten lastensa hyvinvoinnista. Huolta aiheuttivat niin lasten epäsäännölliset vuorokausirytmit ja rutiinien rikkoutuminen kuin myös pitkät vuoropäiväkodissa vietetyt hoitoajat. Yhtäältä työ oli yksinhuoltajaäideille taloudellinen välttämättömyys. Toisaalta äidit kokivat työn omalle hyvinvoinnilleen tärkeäksi. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen vaatiikin yksinhuoltajaäideiltä luovuutta heidän ratkaistessaan arjen monitahoisia vaatimuksia.

Tutkimukseni (Moilanen, 2019) mukaan työajat eivät kuitenkaan olleet haastavia vain yksinhuoltajaäideille. Myös kahden vanhemman perheissä elävät äidit kokivat esimerkiksi lastenhoidon järjestämisen haastavaksi epätyypillisinä aikoina työskennellessään. On kuitenkin tärkeää huomata, että työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteilla voi olla vakaviakin seurauksia erityisesti yksinhuoltajaäideille ja heidän lapsilleen. Esimerkiksi ongelmat lastenhoidon

järjestämisessä pienelle kouluikäiselle lapselle voivat johtaa siihen, että lapsi on yksin kotona vailla aikuisen läsnäoloa. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteet voivat kytkeytyä myös äitien sairastumiseen (esim. Mauno ym., 2011) ja pahimmillaan johtaa äidin työpoissaoloihin (Usdansky & Wolf, 2008) tai jopa irtisanoutumiseen ja työttömyyteen (Ciabattari, 2007). Näillä voi edelleen olla huolestuttavia seurauksia niin äitien kuin lasten hyvinvoinnille (esim. Heymann, 2006; Ridge & Millar, 2011).

Tämän takia olisikin ehdottoman tärkeää löytää keinoja, joilla voitaisiin tukea epätyypillisinä aikoina työskentelevien yksinhuoltajaäitien mahdollisuuksia yhteensovittaa työhön ja perhe-elämään kytkeytyviä velvollisuuksia. On lisäksi tarpeellista ymmärtää, etteivät haasteet johdu yksinomaan yksinhuoltajuudesta vaan siitä, että yksinhuoltajaperheillä on usein vähemmän resursseja käytettävänään työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen ja lasten hyvinvoinnin turvaamiseen kuin esimerkiksi kahden vanhemman perheillä (esim. Dermott & Pomati, 2016). Tämän vuoksi työ- ja perhepoliittiset keinot ovat ratkaisevia yksinhuoltajaperheiden arjen sujuvuuden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esimerkiksi laadukkaan varhaiskasvatuksen saatavuus epätyypillisinä aikoina ei vain mahdollista äitien työssäkäyntiä, vaan tarjoaa myös lapselle turvallisen ja hänen kehitystään ja hyvinvointiaan tukevan hoitoympäristön (ks. Peltoperä ym., 2018). Olisi erityisen tärkeää taata lastenhoidon saatavuus myös pienille, kouluikäisille lapsille. Kahden vanhemman perheessä vanhemmat saattavat pystyä järjestämään työaikansa lastenhoidon tarpeiden ympärille niin, että toinen vanhemmista on kotona iltaisin tai öisin. Mikäli yksinhuoltajaäiti sen sijaan joutuu jättämään seitsemänvuotiaan lapsen yksin kotiin yöksi, hänellä ei saata olla muuta vaihtoehtoa kuin irtisanoutua työstään.

Lisäksi valtion tulisi tukea työnantajia tarjoamaan perheystävällisiä työaikakäytäntöjä: esimerkiksi työaikajoustoin, perheystävällisin työvuorojärjestelyin ja osa-aikatyötä tukemalla voitaisiin helpottaa äitien työn ja perhe-elämän yhteensovittamista (ks. Abendroth & Den Dulk, 2011; Strandh & Nordenmark, 2006). Samalla on kuitenkin varmistettava, että äiti saa työstään riittävän toimeentulon.

Lopuksi tahdon korostaa, että yksinhuoltajaäitien työssäkäynti voi parhaimmillaan tukea koko perheen hyvinvointia. Taloudellisten resurssien lisäksi työn myönteiset vaikutukset äidin hyvinvointiin voivat heijastua äidin ja lapsen väliseen myönteiseen vuorovaikutukseen (Mauno ym., 2011; Wayne, Grzywacs, Carlson, & Kacmar, 2007). Näin äidin työnteko voi sekä suoraan että välillisesti edistää myös lapsen hyvinvointia. Tämän vuoksi sosiaalipoliittisten ratkaisujen ja yhteiskunnallisten palveluiden olisikin ehdottoman tärkeää vastata myös epätyypillistä työaikaa tekevien vanhempien ja heidän perheidensä tarpeisiin. Näin mahdollistettaisiin äitien osallistuminen palkkatyöhön ja

pystyttäisiin takaamaan niin epätyypillistä työaikaan tekevien yksinhuoltajaäitien kuin myös heidän lastensa hyvinvointi.

Lähteet

- Abendroth, A., & Den Dulk, L. (2011). Support for the work–life balance in Europe: The impact of state, workplace and family support on work-life balance satisfaction. *Work, Employment and Society*, 25(2), 234–256.
- Alves, P., Bouquin, S., & Poças, L. (2007). Working time in European SMEs. *Transfer: European Review of Labour and Research*, 13(1), 75–93.
- Bakker, W., & Karsten, L. (2013). Balancing paid work, care and leisure in post-separation households: A comparison of single parents with co-parents. *Acta Sociologica*, 56(2), 173–187.
- Baxter, J., & Alexander, M. (2008). Mothers' work-to-family strain in single and couple parent families: The role of job characteristics and supports. *Australian Journal of Social Issues*, 43(2), 195–214.
- Bünning, M., & Pollmann-Schult, M. (2016). Parenthood, child care, and nonstandard work schedules in Europe. *European Societies*, 18(4), 295–314.
- Ciabattari, T. (2007). Single mothers, social capital, and work–family conflict. *Journal of Family Issues*, 28(1), 34–60.
- Cousins, C. R., & Tang, N. (2004). Working time and work and family conflict in the Netherlands, Sweden and the UK. *Work, Employment and Society*, 18(3), 531–549.
- Daly, K. J. (2001). Deconstructing family time: From ideology to lived experience. *Journal of Marriage and Family*, 63(2), 283–294.
- Dermott, E., & Pomati, M. (2016). The parenting and economizing practices of lone parents: Policy and evidence. *Critical Social Policy*, 36(1), 62–81.
- Eurostat. (2018). *Employment and unemployment (Labour Force Survey)*. Saatavilla <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
- Forssén, K., Haataja, A., & Hakovirta, M. (2009). Yksinhuoltajien asema suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Teoksessa K. Forssén, A. Haataja, & M. Hakovirta (toim.), *Yksinhuoltajuus Suomessa* (s. 9–18). Helsinki: Väestöliitto.
- Gassman-Pines, A. (2011). Low-income mothers' nighttime and weekend work: Daily associations with child behavior, mother-child interactions, and mood. *Family Relations*, 60(1), 15–29.
- Glorieux, I., Mestdag, I., & Minnen, J. (2008). The coming of the 24-hour economy? Changing work schedules in Belgium between 1966 and 1999. *Time & Society*, 17(1), 63–83.
- Gornick, J. C. (2018). The socioeconomics of single parenthood: Reflections on the triple bind. Teoksessa R. Nieuwenhuis & L. C. Maldonado (toim.), *The triple bind of single-parent families: Resources, employment and policies to improve wellbeing* (s. 437–448). Bristol: Policy Press.

- Green, F., & McIntosh, S. (2001). The intensification of work in Europe. *Labour Economics* 8, 291–308.
- Haddock, S. A., Schindler Zimmerman, T., Ziemba, S. J., & Lyness, K. P. (2006). Practices of dual earner couples successfully balancing work and family. *Journal of Family and Economic Issues*, 27(2), 207–234.
- Harding, C., & Cottell, J. (2018). *Childcare survey 2018*. London: Family and Childcare Trust.
- Hepburn, P. (2018). Parental work schedules and child-care arrangements in low-income families. *Journal of Marriage and Family*, 80(5), 1–23.
- Heymann, J. (2006). *Forgotten families: Ending the growing crisis confronting children and working parents in the global economy*. Oxford & New York, NY: Oxford University Press.
- Jamal, M. (2004). Burnout, stress and health of employees on non-standard work schedules: A study of Canadian workers. *Stress and Health* 20, 113–119.
- Kazimirski, A., Smith, R., Butt, S., Ireland, E., & Lloyd, E. (2008). *Childcare and early years survey 2007: Parents' use, views and experiences*. National Centre for Social Research. Saatavilla <http://roar.uel.ac.uk/1778/>
- Kekkonen, M., Rönkä, A., & Laakso, M.-L. (9.11.2014). Vuorotyö tuo painetta lapsiperheiden elämään. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002775976.html>
- Lapset kärsivät – vanhemmat ovat harvoin yhtä aikaa kotona” Näin vuorotyö vaikuttaa perheeseen! (1.9.2013). *Ilta-Sanomat*. Saatavilla <https://www.is.fi/perhe/art-2000000653484.html>
- Lleras, C. (2008). Employment, work conditions, and the home environment in single-mother families. *Journal of Family Issues*, 29(10), 1268–1297.
- Mauno, S., Kinnunen, U., & Rantanen, M. (2011). Work–family conflict and enrichment and perceived health: Does type of family matter? *Family Science*, 2(1), 1–12.
- May, V. (2011). Changing notions of lone motherhood in twentieth-century Finland. *Women's History View*, 20(1), 127–143.
- McGinnity, F., & McManus, P. (2007). Paying the price for reconciling work and family life: Comparing the wage penalty for women's part-time work in Britain, Germany and the United States. *Journal of Comparative Policy Analysis*, 9(2), 115–134.
- Moen, P., Lam, J., Ammons, S., & Kelly, E. L. (2013). Time work by overworked professionals: Strategies in response to the stress of higher status. *Work and Occupations*, 40(2), 79–114.
- Moilanen, S. (2019). *Managing the “triple demand”: Lone mothers' non-standard work hours and work–family reconciliation*. JYU Dissertations 112. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7832-7>
- Nurmela, P. (16.4.2019). Yksinhuoltajalla on haasteita työelämässä – Lapsiystävälliset työpaikat ovat vetovoimatekijä. *Aamulehti*. Saatavilla <https://www.aamulehti.fi/a/0d1c6d93-1391-465c-8f14-2f6b19af989b>.
- Pajuriutta, S. (20.5.2019). Kaapo Servomaa, 12, syö nuudeleita kotona, kun äiti tekee iltavuoroa sairaalassa – HS:n kysely tuo esiin vuorotyötä tekevien lasten vanhempien huolen ja

- rakkauden. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006111366.html>.
- Parent-Thirion, A., Fernández, M. E., Hurley, J., & Vermeylen, G. (2007). *Fourth European working conditions survey*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Peltoperä, K., Turja, L., Vehkakoski, T., Poikonen, P.-L., & Laakso, M.-L. (2018). Privilege or tragedy? Educators' accounts of flexibly scheduled early childhood education and care. *Journal of Early Childhood Research*, 16(2), 176–189.
- Plantenga, J., & Remery, C. (2009). *The provision of childcare services: A comparative review of 30 European countries*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Plantenga, J., & Remery, C. (2013). *Childcare services for school age children: A comparative review of 33 countries*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Presser, H. B. (2003). *Working in a 24/7 economy: Challenges for American families*. New York, NY: Russell Sage Foundation.
- Ribbens McCarthy, J., Edwards, R., & Gillies, V. (2000). Moral tales of the child and the adult: Narratives of contemporary family lives under changing circumstances. *Sociology*, 34(4), 785–803.
- Ridge, T., & Millar, J. (2011). Following families: Working lone-mother families and their children. *Social Policy & Administration*, 45(1), 85–97.
- Roeters, A., & Craig, L. (2014). Part-time work, women's work–life conflict, and job satisfaction: A cross-national comparison of Australia, the Netherlands, Germany, Sweden, and the United Kingdom. *International Journal of Comparative Sociology*, 55(3), 185–203.
- Rönkä, A. & Sevón, E. (9.4.2019). Vanhempien vuorotyöstä kärsivät etenkin pienet koululaiset. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006063298.html>
- Rönkä, A., Turja, L., Malinen, K., Tammelin, M., & Kekkonen, M. (2019). Flexibly scheduled early childhood education and care: Experiences of Finnish parents and educators. *Early Years*, 39(4), 376–391.
- Statham, J., & Mooney, A. (2003). *Around the clock: Childcare services at atypical times*. Bristol: Policy Press.
- Strandh, M. & Nordenmark, M. (2006). The interference of paid work with household demands in different social policy contexts: Perceived work–household conflict in Sweden, the UK, the Netherlands, Hungary, and the Czech Republic. *The British Journal of Sociology*, 57(4), 597–617.
- Strazdins, L., Korda, R. J., Lim, L. L.-Y., Broom, D. H., & D'Souza, R. M. (2004). Around-the-clock: Parent work schedules and children's well-being in a 24-h economy. *Social Science and Medicine*, 59, 1517–1527.
- Tammelin, M., Malinen, K., Rönkä, A., & Verhoef, M. (2017). Work schedules and work–family conflict among dual earners in Finland, the Netherlands, and the United Kingdom. *Journal of Family Issues*, 38(1), 3–24.
- Thane, P. (2011). Unmarried motherhood in twentieth-century England. *Women's History Review*, 20(1), 11–29.

- Usdansky, M. L., & Wolf, D. A. (2008). When child care breaks down: Mothers' experiences with child care problems and resulting missed work. *Journal of Family Issues, 29*(9), 1185–1210.
- Valtavaara, M. (6.1.2019). Yksinhuoltajien suuri epätoivo nousi esiin HS:n niukkuuskyselyssä – yhteiskunnan palveluissa on kohtuuttomia epäkohtia, jotka pitäisi korjata, sanoo perhejärjestön johtaja. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005957090.html>
- Varhaiskasvatuslaki (540/2018). Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Verhoef, M., Roeters, A., & Van der Lippe, T. (2016). Couples' work schedules and child-care use in the Netherlands. *Journal of Child and Family Studies, 25*(4), 1119–1130.
- Verhoef, M., Tammelin, M., May, V., Rönkä, A., & Roeters, A. (2016). Childcare and parental work schedules: A comparison of childcare arrangements among Finnish, British and Dutch dual-earner families. *Community, Work & Family, 19*(3), 261–280.
- Vesalainen, S. (12.1.2018). 24/7-yhteiskunta teettää yhä enemmän töitä poikkeuksellisina aikoina – ”On henkisesti raskaampaa tehdä yötä”. *Yle*. Saatavilla <https://yle.fi/uutiset/3-10003952>
- Wayne, J. H., Grzywacz, J. G., Carlson, D. S., & Kacmar, K. M. (2007). Work–family facilitation: A theoretical explanation and model of primary antecedents and consequences. *Human Resource Management Review 17*, 63–76.